

M E S O S Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi
The Journal of Interdisciplinary Medieval Studies

Thietmar'ın Hac Seyahatnamesinde (1217/18) İslam Algısı

Yazar/Author: Zeynep İNAN ALİYAZICIOĞLU

Kaynak/Source: *Mesos: Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi*, V, 17-33

Doi: 10.5281/zenodo.10090340

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 22 Mayıs 2023; Kabul Tarihi: 14 Ekim 2023

MESOS Disiplinlerarası Ortaçağ Çalışmaları Dergisi içinde yayımlanan tüm yazılar kamunun kullanımına açıktır; serbestçe, ücretsiz biçimde, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin alınmaksızın okunabilir, kaynak gösterilmesi şartıyla indirilebilir, dağıtılabılır ve kullanılabilir.

**THIETMAR'IN HAC SEYAHATNAMESİNDE (1217/18) İSLAM
ALGISI**

**PERCEPTION OF ISLAM IN THIETMAR'S PEREGRINATION
(1217/18)**

Zeynep İNAN ALİYAZICIOĞLU*

---

* Dr. Trabzon, Türkiye, zeynepinaliyazicioglu@gmail.com ORCID: 0000-0002-6993-5512

Özet

Yaşamına dair kaynaklarda bilgi bulunmayan Thietmar'ın Alman olduğu tahmin edilmektedir. V. Haçlı Seferi arifesinde 1217'de Kutsal Topraklara bir hac seyahati yapmıştır. Seyahatinde Şam, Kudüs ve Sina Dağı gibi kutsal mekanları ziyaret etmiştir. 1218'de Avrupa'ya döndükten sonra seyahatnamesini kaleme almıştır. Seyahatnamesine başlık yazmamıştır. Eseri çoğaltanlar seyahatnameyi *Liber Peregrinationis (Hac Seyahati Kitabı)* olarak isimlendirmişlerdir. Thietmar hac seyahatine dini amaçla çıktığını iddia etmiştir. Ancak seyahatnamede Kutsal Topraklar hakkında topografik, stratejik ve askeri ayrıntılar vermesi eserin bir rapor niteliğinde olduğunu göstermektedir. İslam coğrafyasının tasvirini okuyucuya sunarken Avrupa'ya yabancı gördüğü hususlara ağırlık vermiştir. Şam şehrinin güzelliği karşısında büyülenmiştir. Kutsal Topraklara hâkim olan Müslümanların günlük ve dini yaşantısına, halifelik makamına, İslam şehrinin fiziki yapısına dair bilgiler vererek okuyucunun zihninde İslam algısı oluşturmuştur. İslam algısı özellikle Hz. Muhammed'in sahte peygamber olduğu, Müslümanların sapkın bir dine inandığı, İslam'daki cennet tasvirleri ve çok eşliliği hedef alarak İslam'ın dünyevi bir din olduğuna odaklanmıştır. Avrupa literatüründeki mevcut olumsuz İslam algısını, eserindeki ayrıntılarla pekiştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Thietmar, Hac seyahatnamesi, İslam Algısı, Haçlı Seferi

Abstract

Thietmar, about whose life there is no information in the sources, is presumed to be German. He made a pilgrimage to the Holy Land in 1217 on the eve of the Fifth Crusade. He visited holy places such as Damascus, Jerusalem and Mount Sinai. After returning to Europe in 1218, he wrote his travelogue. He did not write a title for his travelogue. Those who reproduced the work called it *Liber Peregrinationis* (Book of Pilgrimage). Thietmar claimed that he went on pilgrimage for religious purposes. However, the fact that he gave topographical, strategic and military details about the Holy Land in his travelogue shows that his work is a report. While presenting the description of Islamic geography to the reader, he emphasized the aspects that were foreign to Europe. He was mesmerized by the beauty of the city of Damascus. He created a perception of Islam in the reader's mind by giving information about the daily and religious life of the Muslims who dominated the holy land, the office of the caliphate and the physical structure of the Islamic city. The perception of Islam focuses on the perception that Islam is a worldly religion, that Muslims believe in a heretical religion, the depiction of paradise in Islam and polygamy, especially targeting the Prophet Muhammad as a false prophet. He reinforced the negative perception of Islam in European literature with the details in his work.

Keywords: Thietmar, Peregrination, Perception of Islam, Crusade

GİRİŞ

Orta Çağda meskûn dünyanın küçük bir coğrafyası üç semavi dine inananlara ev sahipliği yapıyordu. Bu coğrafyalardan en dikkat çeken İber Yarımadası ve Kutsal Topraklardı. Dolayısıyla hem İspanya hem de Kudüs, Katolik dünyasında İslam algısının oluşumunda önemli rol oynamış bölgelerdi. Kudüs ve çevresi hac merkezi olduğundan Avrupalı Hristiyan seyyahların ilgisini daima cezbediyordu. Bu çalışmanın konusu olan Thietmar da 1217/18'de Kudüs ve çevresine hac seyahati gerçekleştirdi ve Avrupa'ya döndüğünde seyahatnamesini kaleme alarak literatürdeki İslam algısına katkıda bulundu. Thietmar, 1217'nin yaz aylarında Akka'ya vardığında Müslümanlar ile Hristiyanlar arasında bitmek üzere olan bir barış antlaşması vardı.

Hittin Savaşı'nda (4 Temmuz 1187) Sultan Selâhaddîn Eyyübî (1171-1193) Haçlı birliklerini yenilgiye uğrattı. Sonrasında Kudüs'ün fethi Avrupa'da büyük yankı uyandırdı. Bir taraftan Haçlı liderleri diğer taraftan bölgedeki Templier ve Hospitalier tarikatları Avrupa'dan yardım talep ediyordu.¹ Müslüman cemahtan ise Selâhaddîn Eyyübî'nin 1193'teki ölümünden sonra kurmuş olduğu devlet, oğulları ve kardeşi arasında taht kavgasına sahne olmuştu. Eyyübî topraklarındaki bu karışıklığa rağmen Haçlılar bir araya gelerek bölgede yeniden güçlenemedi. Haçlılar, Akka merkez olmak üzere kıyı şeridinde sıkışarak ticari faaliyetlerine devam etti. 1200'de el-Âdil (1200-1218)'in Kahire'de hutbe okutmasıyla taht kavgaları son buldu ve bölgede yeniden istikrar sağlandı.² el-Âdil abisi Selâhaddîn Eyyübî'nin siyasetini takip ederek Hristiyan hacılara hoşgörülü davrandı. 1207'de yapılan bir antlaşmayla Venedik korumasında hacıların can ve mal güvenliğini garanti altına aldı.³ Ancak Akka çevresinde toplanan Haçlılar Avrupa'dan yardım istiyordu. Papa III. Innocentius'un (1198-1216) 16 Temmuz 1216'da ölümü üzerine yerine seçilen Papa III. Honorius (1216-1227), V. Haçlı Seferi'nin hazırlıklarına kaldığı yerden devam etti. 1217'nin Ekim ayından itibaren Haçlılar ile Müslümanlar arasında ciddi çarpışmalar yaşandı. Bu süreçte bölgede Katolik Hristiyanlar açısından güvenli bir ortam yoktu.⁴ Thietmar da bu güvensiz ortamda Kutsal Topraklara seyahat etti.

Siyasi ve askeri anlamda Müslüman-Katolik ilişkilerinin bozulduğu bir dönemde Avrupa'dan Kutsal Topraklara seyahat eden Katolik bir din adamının İslam kültürüne ve Müslümanlara bakışı ve yorumu zamanın şartlarını yansıttığı gibi Avrupa'daki İslam algısını birikimini de gösterir. Dolayısıyla konuya giriş mahiyetinde ana hatlarıyla Avrupa'da İslam algısının gelişimine ve kırılma noktalarına kısaca temas etmekte fayda vardır. İslam, ortaya çıkışından kısa bir süre sonra hızla yayılmaya başladı. Müslümanların ilk sınır komşularından biri Bizans'tı. Dolayısıyla Avrupa, İslam ve Hz. Muhammed algısının ilk örneklerini Bizans kaynaklarından aldı. Şam'da yaşayan kilise babası Yuhannâ ed-Dımaşkî (ö. 749?) Hz. Muhammed üzerine yazdığı eserlerle İslam hakkındaki ilk imgeleri oluşturdu. ed-Dımaşkî, Müslüman hakimiyetinde yaşıyordu ve Hristiyanlara İslam ve Kur'an hakkında bilgi vermek amacıyla yazıyordu. *Da haeresibus* adlı eserinde İslam'ın yanlış öğretilerle donatılmış bir hareket olduğunu iddia etti. ed-Dımaşkî'nin İslam'a karşı reddiye yazmasının en önemli sebebi İslam'ın Hristiyanlıktaki teslis ve enkarnasyonu reddetmesidir. Bu nedenle Hz. Muhammed'i sahte peygamber olarak tanımladı. Batılı müsteşrikler ed-Dımaşkî'nin özellikle Hz. Muhammed'in Ariuşçu bir keşişten öğretisini aldığı iddiasından etkilenmiştir. ed-Dımaşkî, dindar bir Hristiyan olarak İslam'a teolojik anlamda yaklaştı. Ancak Müslümanların Bizans'a saldırıları ve tehditlerinden dolayı Bizanslı entelektüeller ed-

¹ Işın Demirkent, "Hittin Zaferi ve Kudüs'ün Müslümanlarda Fethinin Batı'daki Akisleri", *Belleten*, LII/205 (1988), 1547 vd; Ramazan Şeşen, "Hittin Savaşı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 18, (İstanbul: TDV Yay. 1998), 165, 166.

² Ayşe Dudu Kuşçu, "El-Melik El-Kâmil ve V. Haçlı Seferi", *Yeni Türkiye: Orta Doğu Özel Sayısı*, II, XXII/83 (2016), 158, 159.

³ Denys Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land 1197-1291*, (Burlington: Farnham, 2012), 1, 2.

⁴ Kuşçu, "El-Melik El-Kâmil ve V. Haçlı Seferi", 162, 163.

Dımaşkî'nin iddialarını çarpıttı.⁵ Nitekim ed-Dımaşkî'nin tohumlarını attığı İslam ve Hz. Muhammed imgesi öncelikle Theophanes Confessor (760-818) ve Theodoros Ebû Kurra (ö. 812'den sonra) gibi Bizanslı müelliflere, sonrasında Katolik muhalefete referans oldu.⁶

İslam algısının Avrupa'daki gelişimine İspanya'daki Müslümanların da önemli katkısı oldu. İslam hakimiyeti karşısında Cordobalı Aziz Eulogius (ö. 859) ve Paul Alvarus'un (9. yüzyıl) tercümeleriyle yarımada İslam'a dair ilk bilgiler yayıldı. Eulogius, Hz. Muhammed'in sahte peygamber olduğunu ve öğretisinin detaylarını Hristiyanlıktan aldığı iddia etti. Haçlı Seferleri'yle birlikte Avrupa'daki İslam algısı yeni bir döneme girdi. Papalık 11. yüzyılın sonlarında Haçlı Seferleri'ne asker ve maddi kaynak bulmak amacıyla propaganda faaliyetlerine başladı. Bu dönemde Hz. Muhammed'i ve İslam'ı aşağılayan eserler kaleme alındı. Genellikle epik şiir türünde yazılan ve *Chanson de Gesta* külliyyatını oluşturan çok sayıdaki metin, yüksek sesle halka okunarak Haçlı Seferleri'nin meşruluğu kanıtlanmaya çalışıldı. *Chanson de Gesta* edebiyatı, dindar Hristiyanları putperest ve Hristiyanlığın düşmanı Müslümanlara karşı kutsal savaşa katılmaya teşvik ediyordu.⁷

12. yüzyılda Haçlı Seferleri'nin hız kazanmasıyla birlikte sayıları artan Haçlı kroniklerinde Müslüman Arap ve Türkler olumsuz, aşağılayıcı ve düşmanca sıfatlarla nitelendirilmiştir.⁸ 13. yüzyılla birlikte Avrupa'da özellikle elit ve entelektüeller arasında öz kimlik inşasında önemli bir gelişme yaşandı. Hristiyanlar kendilerini "Batılı" olarak tanımladı. "Batılı" kimliğinin oluşumunda Latin Hristiyanlar esas rolü oynadı. Latin Hristiyanlar "Batılı" kimliği karşısında öteki olarak Müslüman, Yahudi ve Doğu Hristiyanlarından oluşan "Doğulu" kimliğini konumlandırdı. Dolayısıyla 13. yüzyılda "Batılı" denildiğinde akla Katolik Hristiyanlar geliyordu. Sonraki yüzyılda ise hümanistlerin etkisiyle "Batılı" kimliği "Batı Avrupalı"ya dönüştü.⁹

Avrupa'da İslam algısının gelişimine bakıldığında Katoliklerin aslında bir İslam algısı veya Müslüman kimliği değil de "Hristiyan Avrupalı" kimliği inşa etmeye çalıştıkları söylenebilir. Nitekim Orta Çağ müelliflerinin İslam'ı Hristiyanlıkla mukayese etmeleri ve Katolik Hristiyanlığını İslam, Yahudilik ve Doğu Hristiyanlığı karşısında konumlandırmaları bu durumun göstergesidir. Diğer taraftan Norman Daniel'in de belirttiği gibi Orta Çağ müellifleri gerçekten İslam'ı anlamak ve Müslümanlarla iletişim kurmak için çabalamadılar. Onların esas amacı Hristiyan okuyucunun dikkatini çekmekti. Özellikle seyahat raporu türündeki eserlerle İslam ve Müslüman toplum, Hristiyan Avrupa'ya tanıtılıyordu. Aynı zamanda seyyahlar ortaya attıkları iddialarla Müslümanları din değiştirmeye zorlamıyordu. Sadece İslam topraklarının fethedilmesi gerektiği mesajını okuyucuya veriyordu.¹⁰ Dolayısıyla Orta Çağ'da özellikle de Haçlı Seferleri sürecinde kaleme alınan seyahatnameler içerdikleri propaganda mesajları yönünden dikkatli okunmalıdır.

Bu çalışmada tahsilli bir din adamı olarak Kutsal Toprakları ziyaret eden Thietmar'ın Katolik Hristiyan kimliği karşısında İslam'ı konumlandırması konu edinilmiştir. Thietmar,

⁵ Edeltraud Klüeting, "Quis fuerit Machometus? Mohammed im lateinischen Mittelalter (11.-13. Jahrhundert)", *Archiv für Kulturgeschichte*, 90 (2008), 290, 291.

⁶ Şenol Korkut, "Batı Düşüncesine İslâm ve Hz. Muhammed (s.a.s.) İmajı (Genel Bir Okuma)", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 34/1 (2008), 13.

⁷ Korkut, "Batı Düşüncesine İslâm ve Hz. Muhammed (s.a.s.) İmajı", 14.

⁸ Orta Çağ Haçlı kroniklerinde "Türk", "Müslüman" olarak tanımlanır. Haçlı kroniklerinde Türklerin askeri yeteneklerine dikkat çekilirken din düşmanı olarak tanımlanır. Detaylı bilgi için bkz. Sevtap Gölgesiz Karaca, "Haçlı Kaynaklarında Türk İmajı (Gesta, Raimundus, Fulcherius Örneği ve Değerlendirme)", *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, VII/2 (2020), 468 vd.

⁹ David R. Blanks, "Western Views of Islam in the Premodern Period: A Brief History of Past Approaches", *Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe Perception of Other*, ed. David. R. Blanks, Michael Frassetto, (New York: St. Martin's Press, 1999), 12, 13.

¹⁰ Norman Daniel, *Islam and the West: The Making of an Image*, (Oxford: Oneworld Publications, 1993), 218, 219, 253; Aryeh Grabois, "Islam and Muslims as Seen by Christian Pilgrims in Palestine in the Thirteenth Century", *Asian and African Studies* 20 (1986), 313.

her ne kadar dini amaçla yola çıktığını iddia etse de eserinin satır aralarında zamanın ruhunu yansıtır yansıtmadığı bu çalışmanın ana sorusudur. Thietmar'ın tecrübe ettiği farklı bir kültürü yorumlama ve kendi kültür çevresine göre konumlandırması söylem analizi yöntemiyle incelenmeye çalışılacaktır.

THIETMAR: YAŞAMI, HAC SEYAHATI VE ESERİ

Kaynaklarda Thietmar'ın yaşamına dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Araştırmacılar onun Saksonya menşeli kıdemli bir rahip olduğunu tahmin etmektedir. Kaynaklarda menşesine dair kesin bir bilgi olmasa da Şam'da (Dimaşk) bulunduğu sırada oradaki Alman esirlerle görüşme isteği ve seyahatnamesinin el yazması nüshalarının Almanca konuşulan coğrafyada bulunmasından dolayı araştırmacılar Thietmar'ın Alman olduğu noktasında hemfikirdir. 1220-21 yıllarında Hildesheim'da Kutsal Haç Manastırı'nda papaz olduğu tahmin edilmektedir. Seyahatnamesinin el yazması nüshalarında ismi zaman zaman Thetmarus, Dermanus ve Ditmarus şeklinde geçer. Ayrıca 14. yüzyılda istinsah edilen Basel nüshasında isminin önünde *magister* unvanı vardır. Bu unvan müstensih tarafından esere eklendiğinden çağdaş araştırmacılar tarafından kullanılmaz.¹¹

Thietmar, 1217'nin sonbaharında deniz yoluyla Akka'ya vardı. Akka'dan öncelikle Doğu'ya doğru Taberiya Gölü'ne (Celile Gölü) ilerledi. Oradan Şam'a geçti. Daha sonra geldiği güzergahı kullanarak sahil boyunca güneye ilerledi ve Beytullahim'e vardı. Oradan Kudüs'e yöneldi. Ancak kutsal şehre yaklaştığında Müslümanlar tarafından esir alındı. İki günlük esaretin ardından Kudüs'ü ve kutsal mekanlarını ziyaret etti. Sonrasında güneye, Lut Gölü'ne yöneldi. Buradan Sina Yarımadası'na doğru yola çıktı. Tehlikeli çölü geçmek için bedevilerle anlaştı. Bedevilerin yardımıyla Azize Katerina Manastırı'nı ve çevresindeki kutsal mekanları ziyaret etti. Sina'da ziyaretlerini tamamladıktan sonra Akka üzerinden Avrupa'ya döndü.¹² Thietmar'ın seyahat güzergahına eserinde verdiği bilgilerden ulaşıyoruz. Seyahatnamesinde verdiği tarihler ise zaman zaman çelişmektedir. 1217'nin yaz aylarından 1218'in kış aylarına kadar bölgede olduğu söylenebilir.

Thietmar, Avrupa'ya döndükten sonra seyahat raporunu Latince yazmış ancak ona bir başlık vermemiştir. Kendisinden sonra seyahatnamesini derleyen ve çoğaltanlar eseri *Liber Peregrinationis (Hac Seyahati Kitabı)* olarak isimlendirmişlerdir.¹³ Seyahatnamenin 13. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar istinsah edilmiş on dokuz el yazma nüshası günümüze ulaşmıştır.¹⁴ Johann Christian Moritz Laurent, Thietmar'ın seyahatnamesini farklı nüshalarını karşılaştırarak ve notlandırarak 1857'de yayımlamıştır. Seyahatnamenin Laurent baskısı günümüzde de değerini korumaktadır. Araştırmacı Ulf Koppitz, Laurent baskısına Almanca giriş, açıklama ve haritalar ekleyerek 2011'de yeniden basmıştır. Koppitz baskısı, eserin sonuna eklediği detaylı haritalar ve resimlerden dolayı son derece kıymetlidir. Seyahatname 1983'te Sabino de Sandoli tarafından İtalyancaya; 1997'de Christiane Deluez tarafından Fransızcaya; 2012'de Pringle tarafından İngilizceye; 2019'da Todt tarafından Almancaya tercüme edilmiştir.¹⁵ Bu çalışmada Todt ve Pringle'nin çeviri metinleri karşılaştırılarak ana kaynak olarak kullanılmıştır. Çalışmanın sonuna eklenen harita Koppitz'den alınmış, sadeleştirilerek Türkçeleştirilmiştir.

¹¹ Hans Heinrich Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar, Concilium medii aevi*, 22 (2019), 2; Philip Booth, *Thietmar: Person, Place and Text in Thirteenth-Century Holy Land Pilgrimage*, (Lancaster University, 2017 Basılmamış Doktora Tezi), 112, 145; Reinhart Röhrich, *Bibliotheca Geographica Palaestinae: chronologisches Verzeichniss der auf die Geographie des Heiligen Landes bezüglichen Literatur von 333 bis 1878*, (Berlin: H. Reuther 1890), 27; M. Laurent, "Nachträgliches über Burchard von Strassburg", *Serapeum*, 20 (1859), 174.

¹² Ulf Koppitz, "Magistri Thietmari Peregrinatio: Pilgerreise nach Palästina und auf den Sinai den Jahren 1217/1218", *Concilium medii aevi*, 14 (2011), 122.

¹³ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 2.

¹⁴ Koppitz, *Magistri Thietmari Peregrinatio*, 122; K. E. H. Krause, "Magister Thetmarus", *Forschungen zur deutschen Geschichte*, 15 (1875), 156.

¹⁵ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 3.

THIETMAR'IN HAC SEYAHATNAMESİNDE İSLAM ALGISI

Thietmar seyahate çıkma sebebinin eserinin ilk satırlarında açıklama gereği görmüştür. Müellif günahlarından arınmak, ataletten kurtulmak ve iyi işlerle meşgul olmak amacıyla seyahate çıktığını belirtir. Seyyah, eserinin farklı yerlerinde yolculuk esnasında yaşadığı fiziksel sıkıntılarla ruhunun kurtuluşa erdiğini vurgular. Ayrıca kutsal metinlerde anlatılan İsa Peygamberin hayatının geçtiği yerleri görme arzusu da onu Kutsal Topraklara sürüklemiştir.¹⁶ Thietmar'ın seyahat metninin tamamı göz önünde bulundurulduğunda, eserinin başında belirttiği amaçlarla yola çıktığı anlaşılır. Yakın Doğu'da ziyaret ettiği her bölgeye dair kutsal metinlerde geçen kıssalardan alıntılar yapmıştır. Nitekim müellifin amacı, okuyucuyu da hayali bir hac seyahatine çıkarmaktır.

İslam Coğrafyası

Alman hacı seyyah Thietmar, İslam topraklarına Akka'dan giriş yaptıktan sonra Şam'a yöneldi. Şam hem coğrafi konumu hem doğası hem de kaynakları yönüyle Orta Çağ'ın parlak İslam şehirlerinden biriydi. Dolayısıyla pek çok seyyahın güzergahı üzerinde bulunuyordu ve tarih boyunca ziyaretçileri üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştı. Thietmar da Şam'ın cazibesine kapılan seyyahlardan. Şam'a girdikten sonra Kabil'in Habil'i öldürdüğü topraklarda bulunduğunu yazarak şehrin ilahi yönüne vurgu yapar ve "hayatımda hiç bu kadar kalabalık bir şehir görmedim" diyerek ilk andaki şaşkınlığını dile getirir.¹⁷

Şam ölçülemez derecede zengin bir şehir, asillerle, becerikli ve çeşitli zanaatkârlarla dolu. Zengin ve verimli toprakları var ki bir kısmı ekilmiş diğer kısmı tarıma elverişli. Çiçekli arazileri yanında meraya uygun topraklarıyla zengin. Şehir, akarsularıyla ve insanın tahayyülünün ötesindeki su kemerleriyle de ünlü. Şehirde her ev için ve her sokakta yuvarlak veya kare biçiminde havuzlar ya da yıkanma yerleri vardır ki bunlar zenginlerin süs merakı ve müsrifliğiyle elde edilmiştir. Şehrin çevresinde doğal akarsulardan ve su kemerlerinden beslenen çok verimli bahçeler var. Her tür ve cinsten ağaç ve meyve bolluğu yanında ılıman havası, kuşların cıvıltısı ve her renkteki çiçeğin parlaklığıyla huşu uyandırır.¹⁸

Şam'daki tabiata hayran kalan müellif şaşkınlığını gidermek için *taze menekşe* satın aldığını belirtir. Şam'ın doğal zenginliklerinin orada yaşayan insanlara sirayet ettiğini düşünen Thietmar,¹⁹ Şam tasvirlerine şu şekilde devam eder:

Orada insan zihninin tasavvur edebileceği çoklukta lezzetler, çeşitli yiyecekler ve dahası vardır. Yirmi ve daha fazlası ekmek türü gördüm ve onlardan bazılarını denedim. İnsanlar ekmeklerini nadiren evde yapar çünkü bu tür şeyler halk pazarında yapılması ve tüm şehre satılması âdettendir. Ayrıca hiç kimse -ciddi cezaların verdiği acıyla önlendiğinden- dünün yiyeceğinin üzerinde bir işaret olmadan satmaya cüret edemez. Bir gecedeki eski yiyecek maddelerini yoksulların satın alması âdettendi.²⁰

Şam'dan sonra Thietmar kuzeye, Saidnaya'ya yöneldi. Dağlık Saidnaya bölgesinde Bizans hakimiyeti döneminde (547) bir manastır yapılmıştı. Bu manastırın dikkat çeken özelliği içerisindeki Hz. Meryem ikonuydu. İkonadan akan yağın şifa dağıttığına inanılarak kutsal kabul edilmiş ve manastır bölgede yaşayanların yanında Avrupalı hacıların da ilgi odağı olmuştu. Saidnaya'daki manastır ve Hz. Meryem ikonuna dair ilk bilgiler, Avrupa'ya

¹⁶ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 5; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 95; Thietmar'ın seyahate çıkma amacının detaylı açıklaması için bkz. Booth, *Thietmar: Person, Place and Text*, 114.

¹⁷ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 12; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 101.

¹⁸ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 12; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 101.

¹⁹ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 12; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 101.

²⁰ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 3; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 101.

12. yüzyılın son çeyreğinde Burchard von Strazburg tarafından gitmişti.²¹ Thietmar da Şam'dan sonra bu kutsal ikonu görmek amacıyla Saidnaya'daki manastıra gitti. Müellif, seyahatnamesinde Hz. Meryem ikonunun Kudüs'ten Saidnaya'ya nasıl geldiğinin mitolojik hikayesini uzun uzadıya anlatmıştır.²² Thietmar da Burchard von Strazburg gibi bölgede yaşayan Müslümanların, Hristiyanlar gibi Hz. Meryem ikonuna saygı duyduğuna ve ondan akan yağdan şifa umduğuna şahit olmuştur.²³

Thietmar, geldiği güzergahtan geri dönerken çevredeki tarım faaliyetleri dikkatini çekmişti. Şam ve çevresinin verimli topraklarında üzüm yetiştirdiğini ancak şarap üretiminin olmadığını belirten hacı seyyah, bunun sebebini İslam dinindeki içki yasağıyla açıklar. Thietmar, tüm yasaklamalara rağmen Müslümanların gizlice şarap içtiğini de eserinde ifade eder. İçki tüketimi suçunun cezasının da ölüm olduğunu ekler. İçeriye şarap sokulmaması için Şam'ın tüm kapılarının özellikle tutulduğunun da altını çizer.²⁴ Mezopotamya'nın verimli topraklarında Thietmar'ın dikkatini çeken bir başka ürün pamuktu. “Şam'ın yakınında çok büyük bir alan vardı ki buranın yarısı halifeye diğer yarısı Şam sultanına aitti. Bu toprakta Fransızların *coton* dediği Latince *bombacium* olan pamuk yetişirdi. Pamuklar küçük çalılardan toplanırdı.”²⁵

Hacı seyyah Kudüs üzerinden Sina Yarımadası'na gitmeyi planlıyordu. Kudüs'e yaklaştığında şehre girmeden Müslümanlar tarafından tutuklandı. Thietmar bu hatırasını şu şekilde aktarır:

Macar bir asilzadeyle birlikteydim ki o, Kudüs'te eğitim amacıyla ikamet eden Müslüman Macar yurttaşlarını biliyordu. Asilzade onlara haber gönderdi ve onlar mesajı aldıklarında onu nazikçe karşıladılar. Tutsaklığımızın talihsizliğini anladıklarında duruma müdahale ettiler ve az bir çabalarıyla özgür kaldık.²⁶

İki günlük esaretin ardından serbest kalan Thietmar'ın Kudüs'te ikamet eden Macar öğrencilerden bahsetmesi dikkat çekicidir. Tarihçi Yakut, Halep'te 1220 dolaylarında Müslüman Macar öğrencilerin fikh eğitimi aldığından bahseder. Orta Çağ Macaristan'ında Müslüman nüfus hakkında bilgi vermesi yönünden Yakut'un eseri son derece önemlidir. Thietmar'ın seyahatnamesinden 13. yüzyılın başlarında Müslüman Macarların İslami uygulamaları doğru bir şekilde öğrenmek amacıyla Eyyübî medreselerine gittikleri anlaşılmaktadır. Nitekim, Thietmar seyahatnamesi Eyyübî topraklarındaki Müslüman Macarlar hakkında bilgi veren ikinci kaynak olması yönünden kıymetlidir.²⁷

Kudüs, üç semavi dine ev sahipliği yapması ve çok eski bir şehir olması sebebiyle tarih boyunca seyyahların ilgisini çekmiştir. Thietmar da bu durumu çok iyi bildiğinden Kudüs ziyaretine dair çok fazla ayrıntı vermez. Ancak verdiği detaylarla okuyucunun zihninde bölgeyi canlandırır. Müellif, şehrin tahkimatından ve Müslüman mabetlerine çevrilen Yahudi ve Hristiyan ibadethanelerinden bahsederek yeni bir Haçlı Seferi'nin zaruretini göstermeyi amaçlamıştır. Thietmar, kutsal şehri İsa Peygamberin yaşadığı olaylar

²¹ Zeynep İnan Aliyazıcıoğlu, “Burchard von Strazburg'un Mısır Sefareti (1175/1176) ve İslam Dünyasında Dair İzlenimleri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 40/70 (2021), 163.

²² Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 15-19; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 103-106.

²³ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 19; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 106.

²⁴ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 19; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 106.

²⁵ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 20; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 107.

²⁶ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 28; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 112.

²⁷ Benjamin Kedar, “Ungarische Muslime in Jerusalem im Jahre 1217”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 40, 2/3 (1986), 325, 326.

ekseninde tasvir ederek şehirde Hristiyan hakimiyetinin yeniden tesis edilmesi gerektiği mesajını okuyucuya vermiştir.²⁸

Kudüs'te iki gün bir gece kaldıktan sonra yoluna devam eden Thietmar, Beytüllahim'e uğrar. Beytüllahim'de dağlık bir alanda güzel bir kilisenin olduğundan ve burayı Müslümanlara tabii Hristiyanların yönettiğinden bahseder. Hacılar için önemli bir ziyaret mekânı olan bu kilisenin "henüz" Müslümanlar tarafından yıkılmadığını vurgular. Güzergahında el-Halil'i ziyaret eder ve şehrin Yahudiler ve Hristiyanlar açısından önemini kutsal kıssalarla anlatır. Thietmar, bölgedeki Hristiyan mabetlerine yönelik Müslümanların çeşitli saldırıları olduğunu ancak mucizevi bir biçimde kiliselere zarar veremediklerini yazar.²⁹

Thietmar, Ürdün Vadisi'ni geçerken bölgede yetişen bitkiler ve yeraltı kaynakları hakkında zaman zaman bilgi verir. Ayrıca bölgede yaşayan Ortodoks Rumların kendisini misafir ettiğini belirtir. Zor bir yolculuğun ardından Petra'ya varır. Petra'dayken kendisine Fransız dul bir kadının yardım ettiğinden bahseder. Ona yolluk hazırladığını ve Sina Dağı'na giderken geçmesi gereken çölde ona rehberlik yapması için bedeviler bulup anlaşma yaptığını kaydeder. Hz. Harun'un öldüğü Hor Dağı'na çıkar. Orada Rum Ortodoksların küçük bir kilisede inzivaya çekildiğini yazar. İslam hakimiyetiyle birlikte bu bölgenin terk edildiğini belirtir. Kudüs ve çevresinden bahsederken yaptığı gibi, bu coğrafyayı anlatırken de sık sık kutsal metinlere başvurur. Musa Peygamberin yaşamından ve Yahudilerin günahkarlığından kesitler sunar. Kudüs'ten Kızıldeniz'e yaptığı yolculukta çölü geçerken coğrafya ve doğa şartlarından dolayı çok zorlandığını hatta ölümden döndüğünü yazar.³⁰

Kızıldeniz'e vardığında, oradaki bir kalede Müslümanlar ile Hristiyanların birlikte yaşadığından bahseder. Buradaki Hristiyanlar, İngiliz, Fransız ve Latin esirlerdi ve Kahire'deki sultanın balıkçılarıydı. Kendisinin de Kızıldeniz'den çıkan balıklardan yediğini ve hayatında yediği en lezzetli balıklar olduğunu söyler. Sina Dağı'na doğru yolculuğuna bir tarafına denizi alarak devam eder ve üç günlük yürüyüşün ardından Sina'ya varır. Yürüyüşü esnasında iki kuzgunun kendisini takip ettiğini kaydeder. Sina Dağı'nın eteğinde inşa edilen Azize Katerina Manastırı'nın içini ve işleyişini tasvir eder. Kilisedeki Rum ve Süryani rahip ve keşişlerin varlığına ve Doğu Hristiyanlarının ibadetlerine dikkat çeker.³¹

Sina Dağı'ndan çevreyi seyreden Thietmar, Mısır'dan bahseder. Mısır tasvirleri büyük ölçüde Burchard von Strazburg'un eserinden iktibas edilmiştir. Nil Nehri'nin Mısır için önemini, bölgedeki tarım faaliyetlerini ve şehrin bölümlerini anlatır. Ayrıca hayvancılık ve Mısır'ın komşuları hakkında bilgi verir. Thietmar, eserinde belirtmez ancak tüm bu bilgiler Burchard von Strazburg'un seyahatnamesinden alınmıştır.³² Sina Dağı'ndaki manastırda veda yemeğinin ardından hediyelerle onurlandırıldığını belirten müellif Akka'ya döndüğünü kaydeder. Seyahatnamesindeki kendi anlatısı bu şekilde sonlanır.³³ Seyahatnamenin sonuna iki, üç sayfalık farklı bir metin eklemiştir. Bu metin anonim *Tractatus de locis et statu sancte terre ierosolimitane*'den alıntıdır. Bu kısımda Kudüs'ün

²⁸ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 28, 29; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 112, 113.

²⁹ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 113, 114; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 30-32.

³⁰ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 35-41; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 117-121.

³¹ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 45, 46; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 122-124.

³² Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 52, 53; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 129, 130; Bknz. İnan Aliyazıcıoğlu, "Burchard von Strazburg'un Mısır Sefareti", 155 vd; Abbas Amin, *Ägyptomanie und Orientalismus: Ägypten in der deutschen Reiseliteratur (1175-1663)*, (Berlin, Boston: De Gruyter 2013), 349.

³³ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 55; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 131.

merkeziliğine, Doğu Hristiyanları arasındaki ibadet farklılıklarına ve Doğu'daki patrikliklere dair bilgiler verilmiştir.³⁴

Hız. Muhammed

Orta Çağ Avrupa'sında İslam'a yönelik saldırıların hedefinde daima Hz. Muhammed vardı. O, sara hastası, sihirbaz, kıyamet canavarı, şehvet düşkünü, paragöz, savaş ve yağmaya hazır bir insan olarak tasvir ediliyordu. Katoliklere göre Hz. Muhammed, vahiyleri kişisel ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda belirleyerek ona inananları kandırıyordu. Onun sahte peygamber olduğunu gösteren alamet ise ölüm biçimiydi. Katoliklerin anlatılarında Hz. Muhammed'in ölümü azizlere yakışmayacak biçimde ya zehirlenerek ya da domuzlar veya köpekler tarafından parçalanarak gerçekleşiyordu. Orta Çağ Avrupa'sında pek çok kişi onun bir dönme ya da sapkın bir Hristiyan keşiş tarafından eğitildiğine ve yönlendirildiğine inanıyordu. Genel kanaat Hz. Muhammed'in kötülenmesi, İslam'ın kötülenmesi anlamına geliyordu.³⁵ Edeltraud Klueing'e göre Orta Çağ boyunca Latince yazan Hristiyanlar, Hz. Muhammed'in hayatının belli kısımlarına odaklanmışlardır: onun peygamber olduğunu anlaması, Hristiyan bir keşiş tarafından eğitilmesi, zengin dul bir kadınla evlenerek yükselmesi ve ölümü.³⁶ Bu çalışmada konu edindiğimiz din adamı Thietmar da eserinde Klueing'in belirttiği yaygın konuların dışına çıkmadan Hz. Muhammed'in hayatını anlatır.

Thietmar, seyahatnamesinde Hz. Muhammed'in yaşamı hakkında tamamı doğru olmayan birtakım bilgiler verir. "(Hz.) Muhammed, bedevi kabilesinden fakir ve saralı bir deve çobanıydı"³⁷ diyerek peygamberi aşağılamayı hedef alır. Orta Çağ boyunca gerek Doğu Hristiyanları gerekse Batı Hristiyanlarının Hz. Muhammed'in sahte peygamber olduğu iddiasının en güçlü dayanağı onun sara hastası olduğu savıdır. Bu iddiayı hemen hemen tüm müellifler tekrarlamıştır. Hz. Muhammed'in sara hastası olduğuna dair ilk kayıt Bizans tarihçisi Theophanes Confessor'un (760-818) *Chronographia* adlı eserinde geçer.³⁸

Thietmar'ın Hz. Muhammed'in yaşamında dikkat çektiği diğer bir husus onun eğitimidir. "O, koyu sapkın ve münzevi biri tarafından ruhsal olduğu kadar bedensel ve duygusal olarak da yozlaştırıldı ve büyüçülük yoluyla son derece güçlenerek günahkarlık konusunda eğitildi."³⁹ Literatürde ilk defa ed-Dımaşki, Hz. Muhammed'in sapkın bir Hristiyan tarafından eğitildiğini iddia etmiştir. Ancak 13. yüzyıla gelindiğinde bu iddia çok yaygınlaşmıştır. 13. yüzyılda kaleme alınan birkaç Ermeni kroniğinde ve William of Tripoli, Ricoldus de Monte Crucis (ö. 1320) ve anonim Latince bir kronikte Hz. Muhammed'in Rahip Bahira'dan ders alarak öğretisini geliştirdiği bilgisi mevcuttur. Özellikle William of Tripoli'ye göre Hz. Muhammed yaşamı boyunca Rahip Bahira ile yakın arkadaş olmuş ve onunla iletişimini devam ettirmiştir.⁴⁰ Thietmar isim vermeyerek sadece "sapkın" biri tarafından eğitildiğini iddia etmiştir.

Din adamı Thietmar okuduğu eserlerin etkisiyle olacak ki peygamberin mezarı ve ölümü üzerine şu satırları yazar: "Bazılarının iddia ettiği gibi [Hz.] Muhammed'in mezarı havada asılı değildir, tam aksine yerdedir. Orada onun sağ ayağından başka bir parçası

³⁴ Eser, Hittin Savaşı öncesi Kudüs Krallığı hakkında bilgi verir. Eser hakkında daha fazla bilgi için bkz. Benjamin Kedar, "The Tractatus de locis et statu sancte terre ierosolimitane", *The Crusades and Their Sources: Essays Presented to Bernard Hamilton*, ed. John Frange, William G. Zajac, (London, New York: Routledge, 1998), 111 vd.

³⁵ Jo Ann-Moran Cruz Hoepfner, "Popular Attitudes Towards Islam in Medieval Europe", *Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe Perception of Other*, ed. David R. Blanks, Michael Frassetto, (New York: St. Martin's Press, 1999), 66.

³⁶ Klueing, "Quis fuerit Machometus?", 299.

³⁷ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 54; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 130.

³⁸ John Tolan, *Saracens: Islam in the Medieval European Imagination*, (New York: Columbia University Press, 2002), 64.

³⁹ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 54; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 130.

⁴⁰ Sabri Çap, "13. Asır Misyoner ve Oryantalistlerinden William of Tripoli'nin Hz. Peygamber ve Kur'an Hakkındaki Görüşlerinin Tahlil ve Tenkidi", *Mizânü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, 12 (2011), 114-120.

bulunmaz çünkü Hristiyanların domuzları onun vücudunun geri kalanını yedi.”⁴¹ *Roman de Mahomet, Gesta Tancredi of Ralph of Caen* ve *Enfances Guillaume* başlıklı eserlerde Hz. Muhammed’in mezarı “parlak kristal bir ışıkla” ve “taşlarla” çevrili olarak tasvir edilir. Mezkûr eserlerde dikkat çeken esas husus ise lahitin konumudur. Bu kaynaklara göre Hz. Muhammed’in mezarı desteksiz bir biçimde havada asılıdır. Mezarın havada asılı olduğu iddiasıyla Hristiyanlar, Hz. Muhammed’in sahte peygamber olduğunu vurgular ve Mesih’in cennete yükselişini taklit ettiğini iddia eder. *Chanson de Roland, Vita Mahumeti, Gesta dei per Francos* gibi klasik Orta Çağ metinlerinde Hz. Muhammed’in korkunç ölümü benzer şekilde anlatılır. Özetle, peygamber sarhoş (!) olduğunda bir çukura düşer ve oradaki domuzlar ve köpekler tarafından bir çırpıda yenilir.⁴² Orta Çağ Avrupa’sında azizlerin biyografileri en fazla rağbet gören eserlerdir. Aziz biyografilerinde Hristiyan din adamlarının ölüm şekli onların Allah katında önemli insanlar olduğunu gösterir. Oysa Hristiyan eserlerin çoğunda, Hz. Muhammed insani bir biçimde ya zehirlenerek ya da domuzlar tarafından parçalanarak öldürülmüştür. Dolayısıyla müelliflere göre ölüm şekli onun sahte peygamber olduğunun kanıtıdır.⁴³ Thietmar mezkûr eserlerin etkisiyle yukarıdaki satırları yazmıştır. Nitekim seyahatnamesinin tamamı göz önünde bulundurulduğunda Hz. Muhammed’i karalamak ve gözden düşürmek amacıyla olduğu aşikardır.⁴⁴

Müslümanların İnanç ve İbadetleri

Katolik yazarlar İslam’ı ve Müslümanların inanç ve ibadetlerini anlama noktasında daima ön yargılı olmuşlardır. Bu noktada Doğu Hristiyanlarının ibadetlerini de yadırgadıklarını söylemek gerekir. Thietmar da Müslümanların günlük ibadet ve ritüellerine dair çoğunlukla olumsuz imgeler oluşturmuştur. Hristiyan yazarlar İslam’ı yorumlama noktasında en fazla Müslümanların “cennet” tasavvurunu ele almışlardır.⁴⁵ Thietmar, seyahatnamesinde Müslümanların cennetini şu şekilde anlatır:

[Hz.] Muhammed hayattayken öğretisi şöyleydi. Şarap, bal, süt ve su akan dört nehrin olduğu dünyevi cennetin varlığını vaaz etti. Hristiyanlara karşı savaşta öldürülen tüm Müslümanlar cennete kabul edilecek ve orada çok sayıda bakireyle cinsel zevklerin keyfini sürecektir. [Hz.] Muhammed, oranın yiyecek, içeceklerinin ve her türlü bedensel sefahatin ve hazzın dünyevi cenneti olduğunu iddia eder. Ayrıca pek çok güzel şeyin bolluğunu ve birlikte karışımını da vaaz eder. Bunlara benzer ve tamamen saçma pek çok şey vaaz etti. Ancak o, insanlara birbirlerine karşı merhametli olmalarını ve sıkıntı içinde olana yardım etmeleri gerektiğini de öğretti.⁴⁶

Avrupa’da 12. yüzyılda Arapçadan Latinceye Kur’an tercümelemeleri yapılmaya başlandığında ve din adamları arasında bu tercümelemelerin yaygınlaşmasıyla İslam’a ve Müslümanlara karşı yeni argümanlar türemeye başladı. Peter the Venerable (12. yüzyıl) ve Ricoldus de Monte Crucis gibi Katolik yazarlar Kur’an’daki cennetle ilgili kayıtları tahrif ederek Müslümanların “dünyevi cennet” tasavvuruna inandıklarını iddia etti. Aslında mezkûr müellifler Müslümanların “dünyevi cenneti” karşısına Hristiyanların “gökyüzü cenneti”ni koydular. Bu iddiayla İslam’ın sapkın olduğunu, Hz. Muhammed’in sahte peygamber olduğunu kanıtlamak istediler. Onlara göre, İslam inancındaki temel hata beden ve sözün ruhtan yani özden üstün olmasıdır.⁴⁷ Thietmar da öncülü müellifler gibi Müslümanların

⁴¹ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 54; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 130.

⁴² Suzanne Conklin Akbari, *Idols in the East European Representations of Islam and the Orient*, (London: Ithaca, 2009), 225, 226.

⁴³ Daniel, *Islam and the West*, 125.

⁴⁴ Kluebing, “Quis fuerit Machometus?”, 305, 306.

⁴⁵ Hristiyan yazarların cennet tasvirleri üzerinden İslam’a saldırılan hakkında detaylı bilgi için bkz. Daniel, *Islam and the West*, 172-176.

⁴⁶ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 54; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 130.

⁴⁷ Akbari, *Idols in the East*, 249, 250.

dünyevi zevklere odaklandığını iddia etmiştir. Paragrafın tamamında İslam'a yönelik aşağılayıcı ifadelerde bulunan hacı seyyah son satırda Müslümanların “merhametli” ve “yardımsever” yönüne atıf yaparak olumlu bir söylemde bulunmuştur.

Thietmar Şam'da altı gün kaldığını ve orada İslam hakkında çok şey öğrendiğini iddia ederek Ramazan orucuna dair şu satırları kaleme alır: “Oruç zamanı gün batımına kadar oruç tutarlar ve o zamandan tüm gece boyunca yiyebildikleri kadar yerler. Bununla beraber kulelerde duran tellallar gece boyunca şöyle bağırlar: ‘Ey oruçlular, kalkın bolca yiyin, yeniden güçlenin’”.⁴⁸ Müellifin *minare* ve *müezzin* yerine *kule* ve *tellal* terimlerini kullanması Müslümanların ibadetleri hakkında yüzeysel bilgiler edindiğini göstermektedir. Diğer taraftan bu ifadelerle günlük orucun manevi değerlerinin iftar yemeğinin lezzetinin gölgesinde kaldığını vurgular. Daha önceki cennet tasvirinde olduğu gibi, oruç ibadetinde de zevk alınan kısmın dünyevi lezzetler olduğunu vurgulayarak İslam'ı yalanlar.⁴⁹ Bununla beraber Müslümanların ibadetlerine dair bazı doğru bilgiler de vermiştir:

Onlar gün içinde dört kez, geceleyin bir kez ibadet ederler. Çanlar yerine tellal [müezzin] kullanırlar ki onun çağrısıyla alışık oldukları üzere hep birlikte ciddiyetle kiliseye [camiye] giderler. Müslümanların dininde alışık oldukları üzere belirli bir saatte kendilerini suyla temizlerler, eğer su yoksa kumla temizlerler. Kafadan başlayıp yüzlerini yıkarlar, sonra kollarını, ellerini, bacaklarını, ayaklarını, müstehcen bölgelerini ve makatlarını yıkarlar. Bundan sonra ibadet etmeye giderler ve secde etmeden asla ibadet etmezler. Onlar çokça secde ederler ve güneye doğru namaz kılarlar. Secdelerini dikdörtgen bir örtünün [seccade] üzerinde yaparlar ki o örtüyü daima kuşaklarının altında taşırlar ve secde ettiklerinde alınlarını yere değdirirler. Ölüyü sağ elleri tarafından büyük bir uğultuyla türbelere koyarlar öyle ki [Hz.] Muhammed'in mabedine doğru güneye bakacak şekildedir.⁵⁰

Thietmar Müslümanların namaz esnasında secde etmeleri karşısında hayranlık duyar. Hacı seyyah, Müslümanların ezan, abdest ve namaz ibadetlerine dair parçadaki detayları çoğunlukla Burchard von Strazburg'dan iktibas etmiştir.⁵¹ Ancak bu satırları yazarken sanki bu bilgileri ilk defa Avrupa'ya kendisi taşımış izlenimi verir.⁵²

Hristiyanların eyaleti ile Mısır arasında Müslümanların peygamberi [Hz.] Muhammed'in mezarının bulunduğu Mekke denilen bir şehir vardır. Tıpkı Hristiyanların Kutsal Kabir Kilisesi'ne saygıyla ve çok sayıda haccetmeleri gibi farklı bölgelerden ve uzak mesafelerden Müslümanlar da oraya hac ibadeti için giderler. Ancak ne zengin ne de fakir on altın dinar vermeden kimse içeri kabul edilmez. Orada amel niyetten daha lütufludur: altın, tövbekâr bir kalpten daha fazla rağbet görür.⁵³

Thietmar, bu satırları Sina Dağı'ndayken yazmıştır. Mekke'ye gitmemiştir. Alman hacı seyyah Mekke'nin Müslümanlar açısından önemini fark etmiş olmasına rağmen Müslümanların hac ibadetini samimiyetsiz bulmuştur. Özellikle son cümlede Müslümanların maddiyata önem verip manevi değerleri göz ardı ettiklerini iddia etmiştir. Orta Çağ Hristiyan yazarların temel argümanlarından biri Müslümanların manevi doyumdan ziyade bedensel zevklere kendilerini adadıkları iddiasıdır.⁵⁴ Ayrıca Hz. Muhammed'in mezarının Mekke'de

⁴⁸ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 13; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 101.

⁴⁹ Grabois, “Islam and Muslims as Seen by Christian Pilgrims”, 313.

⁵⁰ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 13, 14; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 102.

⁵¹ İnan Aliyazıcıoğlu, “Burchard von Strazburg'un Mısır Sefareti”, 161, 162.

⁵² Grabois, “Islam and Muslims as Seen by Christian Pilgrims”, 314.

⁵³ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 53, 54; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 130.

⁵⁴ Akbari, *Idols in the East: European Representations of Islam and the Orient, 1100-1450*, 224.

bulduğunu kaydetmesi İslam'a ve peygamberine dair bilgilerinin ne kadar yüzeysel olduğunu gösterir.

Thietmar, Şam'da bulunan Aziz Pavlus Kilisesi'nin Müslümanlar tarafından camiye çevrildiğini belirttikten sonra orada bir havuz olduğundan bu havuzda günahkarların temizlendiğinden ve Tanrı'nın rızasını aldığından bahseder.⁵⁵ Muhtemelen caminin önündeki şadırvanda abdest alan Müslümanları gören müellif suyla günah çıkardıklarını düşünmüştür. İslam'ın sapkın bir din olduğunu iddia eden yazarların ortak eleştirilerinden biri de Kindî'nin⁵⁶ reddiyesinde yer alan "bedenlerinizi yıkıyorsunuz fakat kalpleriniz günahla kirli ve lekeli" ifadesidir.⁵⁷ Thietmar, Müslümanların ibadetlerine ne entelektüel ne de bilimsel bir merakla bakmıştır. Kendinden önceki seyyahların ve misyonerlerin eserlerindeki bilgiler yanında hacıların anlattığı hikayelerle ibadetleri yorumlamış ve her ibadeti kendi içinde çelişkili bulmuştur.⁵⁸ Müslüman inanç ve ibadetlerini dünyevi bulmuş ve İslam'ı yalanlamıştır.

Müslümanların Sosyal ve Günlük Yaşantısı

İslam'a karşı entelektüel ilgi duyan ya da reddiye yazan Hristiyan müellifler sıklıkla çok eşlilik meselesini konu edinmiştir. Hacı seyyah Thietmar da Müslümanların çok eşliliğine seyahatnamesinin üç farklı yerinde temas etmiştir. Thietmar, Şam'a giderken es-Sanemeyn'de (Salomen) bir handa geceleme zorunda olduğunu belirtir. "Orada yedi karısıyla bir yatakta yatan Müslüman gördüm" der ve şöyle devam eder "ancak bütün kadınlar pantolon giymişlerdi ve elbiseleri dizlerine kadar uzanıyordu ki pantolonlarının kıvrımları aşağıya sarkıyordu."⁵⁹ Orta Çağ Avrupa'sında Müslümanlar arasındaki çok eşlilik biliniyordu. Ancak İslam topraklarına seyahat eden müelliflerin eserleri hem çok eşlilik hem de Müslüman kadınlar hakkında bilgi verdiğinde eser daha fazla ilgi çekiyordu. Thietmar da okuyucunun dikkatini çekmek amacıyla handa bir yatakta yedi karısıyla geceleleyen Müslüman erkeği tasvir etme ihtiyacı duymuştur. Müellif Şam'da bulunduğu sırada şu satırları kaleme almıştır:

Altı gün Şam'da kaldım ve Müslümanların nizam ve yaşamına dair birtakım şeyler öğrendim. Onların yaşamı günahkâr ve nizamları yozlaşmıştır. Meşru ya da kanuna aykırı şekilde yapabildikleri kadarıyla kendi keyiflerine bakarlar çünkü 'Jupiter zevk aldığı her neyse onun onurlu olduğunu beyan etmiştir.' Onlar mümkün olduğu kadar çok kadınla evlidirler, yaygın atasözüne göre 'kim daha fazlasına sahip olabiliyorsa o daha güçlüdür'.⁶⁰

Thietmar seyahatnamesinin sonunda tekrar Müslüman erkeğin yedi eşe sahip olabileceğine dikkat çekmiştir. Tüm eşlerin ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olan Müslüman erkeğin sayısız cariye de sahip olabileceğini kaydetmiştir. Cariyelerden biri erkek çocuk doğurursa bu çocuğun meşru varis olabileceğini ve cariye'nin özgürlüğüne kavuşabileceğini belirtmiştir. Ancak Müslümanlar arasında yaygın olan geleneğin bir kadınla evlenmek olduğunu da eklemiştir. Seyahatnamesinin sonundaki bu kısım Burchard von Strazburg'tan iktibas edilmiştir.⁶¹ Hristiyan yazarların anlatılarında sıklıkla kullandıkları çok eşlilik konusu

⁵⁵ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 13; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 101, 102.
⁵⁶ İslam'a yönelik reddiye yazan 9. yüzyılda yaşamış Abdülmesih b. İshak Kindî'nin Avrupa'daki İslam algısının gelişimine önemli katkıları olmuştur. Kindî'nin reddiye metni ve yaşamı için bkz. Sandra Toenies Keating, "Abd al-Masih al-Kindi, Apology", *The Bloomsbury Reader in Christian-Muslim Relations 600-1500*, ed. David Thomas, (London: Bloomsbury Academic, 2022), 76 vd; Yusuf Şevki Yavuz, "Kindi, Abdülmesih b. İshak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22, (Ankara: TDV Yay., 2002), 38.

⁵⁷ Tolan, *Saracens*, 63.

⁵⁸ Grabois, "Islam and Muslims as Seen by Christian Pilgrims", 314.

⁵⁹ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 11; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 100.

⁶⁰ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 13; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 101.

⁶¹ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 54; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 130; İnan Aliyazıcıoğlu, "Burchard von Strazburg'un Mısır Sefareti", 165, 166.

ve cennet tasvirleriyle İslam'ın dünyevi zevklere önem verdiği vurgulanır. İki örnek üzerinden Müslümanların ahlaksız olduğunu, savundukları öğretinin yozlaştığını ve İslam'ın yanlış bir din olduğunu savunurlar.⁶²

Orta Çağ Hristiyan yazınında Müslümanların çok eşliliği özellikle sultan ve halifeler üzerinden eleştirilmiştir. Thietmar, Şam'dayken Bağdat'taki halife hakkında şu satırları kâğıda dökmüştür:

Halife adındaki Müslümanların papası orada [Bağdat] ikamet eder. O, çok zengin ve güçlüdür ve bizdeki papa gibi o da Müslümanlar için kanunlar ve suçlular için cezalar koyar. Koyduğu kanunlara herkes tarafından sıkı bir şekilde uyulması emrini verir. Halife gündüzleri asla dışarıya çıkmaz fakat her ne zaman isterse geceleri çıkabilir. Ancak birisi onu geceleyin gezerken görürse ya da dikkatini çekerse o kişi Müslümanlara göre büyük bir günah işlemiş olur. Eğer halife tahtındayken gündüz vakti onu görmeye gelirlerse ondan izin isterler ve halifenin dizlerine yönelerek yürürler ve yakınına ulaştıklarında dizlerini öperler. Eğer bu kişi asil ise dizlerinden değil omuzlarından halifeyi öper. Halife kendi sarayındadır ve odalarında çok sayıda bakire vardır ki halife ne zaman isterse onların arasına katılabilir. Asillerden biri halifenin cariyelerinden biriyle evlenebilirse Diana ya da Venüs gibi cennetin kraliçesine sahip olmuş gibi olur. Bu halifenin yaşam tarzı alışkanlıkları papamızın alışkanlıklarından uzaktır ve Tanrı onları uzak kılsın ya da hükümsüz kılsın ve Tanrı onun halifelikliğini bu dünyada kısa kılsın.⁶³

Hacı seyyah, Müslümanların şehvet düşkünlüğünü başka bir kurgu anlatı ile destekler. Thietmar'a göre Beytullahim ve Kudüs arasında Kutsal Topraklar kaybedildiğinde içinde çok güzel rahibelerin bulunduğu bir manastırın varlığından haberdar olan Sultan Selâhaddîn Eyyübî, onlarla tanışmak ister. Sultan, manastırdaki rahibelere güzel elbiseler ve mücevherler verilmesini emreder. Böylece bu günahkâr eşyalar onları baştan çıkaracaktır. Ancak başrahibe sultana karşı koymak için kendisini ve kız kardeşlerini kusurlu göstermeye karar verir. Selâhaddîn Eyyübî manastırın kapısı önündeyken başrahibe burnunu keser ve diğerleri de hiç düşünmeden aynı eylemi gerçekleştirir. Sultan Selâhaddîn Eyyübî bu durumdan rahatsız olsa da rahibelerin dindarlığını ve kararlılığını övgüye layık bulur.⁶⁴ Eserde geçen bu kıssanın kaynağı belli değildir. Thietmar, bir hikâyeye iki mesaj verir: Müslüman erkeğin şehvet düşkünlüğü ve karşısındaki Hristiyan kadınların dindarlığı. Diğer taraftan Avrupalı okuyucunun merak ettiği konulara da temas etmeyi ihmal etmez. Müslüman kadını şu şekilde tasvir eder:

Müslüman kadınlar peçe takarak ve keten bezinden çarşafarla örtünerek dışarı çıkarlar. Asil kadınlar hadımların güvenli gözetiminde korunurlar ve eşlerinin emri dışında asla evlerinden dışarı çıkmazlar. Kocanın ya da kadının yakın bir akrabası dahi olsa hiç kimse kocanın izni olmaksızın eşini görmeye cüret edemez.⁶⁵

Thietmar çok eşlilik ve cennet tasvirleriyle Müslüman ahlaksızlığını dokunaklı bir biçimde okuyucusuna sunar. Diğer taraftan ister yasal eşinden ister cariyesinden olsun Müslüman bir babanın yasal olarak oğullarından her birine miras bırakması, feodal sistemde yetişen Hristiyanların anlam veremediği bir durumdur. Müellif bu noktaya dikkat çekerek İslam toplumunun nizamlarının yozlaştığını iddia eder. Ayrıca Orta Çağ Katolik teolojisinde cinsellik üremeye sınırlı bir eylemdir. Oysa Thietmar'ın anlatımıyla İslam toplumunda cinsellik sınırsız dünyevi zevklerin günahı olarak ayıplanır.⁶⁶

⁶² Daniel, *Islam and the West*, 159.

⁶³ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 21; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 107.

⁶⁴ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 32, 33; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 115.

⁶⁵ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 14, Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 102.

⁶⁶ Grabois, "Islam and Muslims as Seen by Christian Pilgrims", 315, 316.

İslam Hakimiyetinde Zımmîler: Doğu Hristiyanları ve Yahudiler

Avrupa’da V. Haçlı Seferi hazırlıkları devam ederken Thietmar, Akka’ya vardı. İslam topraklarına girdiğinde güvenlik nedeniyle kılık değiştirdiğini şu şekilde belirtir: “Gürcü rahip kıyafetiyle ve uzun bir sakal bırakarak Akka’dan yolculuğuma devam ettim.”⁶⁷ Eyyûbî Devleti’nin başkenti Şam’a yönelen Thietmar, seyahat grubunun içinde kimlerin olduğundan bahsetmez. Güzergahındaki manastır ve kiliseleri ziyaret eden müellif bölgedeki tarikatlar hakkında da bilgi vermez. Thietmar, Şam’a gitme sebebini de açıkça belirtmez. Ancak bir yabancı olarak şehre girişini şöyle kaydeder: “Şam’a girerken detaylı bir şekilde aranmak adettendi çünkü üzerinizdeki altının onda biri sultana aitti. Bu nedenle fakir ya da zengin tüm yoldaşlarımda olduğu gibi kıyafetlerimin ve vücudumun her kıvrımında altın arandı.”⁶⁸ Müellif seyahatnamenin başka bir yerinde şarabın yasak olmasından dolayı şehir kapısından geçerken gayrimüslimlerin detaylı bir aramaya tabii tutulduğundan bahseder.⁶⁹ Ancak bu alıntıda aramanın güvenlik sebebiyle değil de sadece maddi kazanç amacıyla gerçekleştiğini vurgulaması çelişkilidir. Thietmar, Şam’a gittiğinde Hristiyan esirlerle görüşme isteğini şu şekilde aktarır:

Soylu yapılarıyla büyük bir külliye den oluşan sultanın sarayındayken hapisane olarak kullanılan çukurdaki Hristiyan esirleri görmek istedim ancak rehberim bunun mümkün olmadığını belirtti. Cesur hissetmediğimden araçlar vasıtasıyla onlardan mektuplarını aldım ve benimkileri verdim. Sultanın kuyusundan Svabyalı bir şövalye bana kendi eliyle yaptığı para kesesini gönderdi. Ayrıca şehir içinde çok sayıda Hristiyan ve Alman esir gördüm ki hayatımdan endişe ettiğimden onlarla konuşmaya cesaret edemedim. Orada Wernigerode’den bir mahkûm ve Quedlinburg’dan John adında bir şövalye gördüm. O da bana bir para cüzdanı verdi.⁷⁰

Thietmar, İslam hakimiyeti altında yaşayan Doğu Hristiyanlarının ve Yahudilerin durumu hakkında detaylı bilgi vermez. Ancak seyahati sırasında Müslüman, Hristiyan ve Yahudi ilişkilerine dair zaman zaman okuyucuya olumlu tasvirler sunar. “Şam ve etrafında her milletin özgürce kendi ibadetlerini yaptıkları belirtilmeli. Bundan başka orada çok sayıda Hristiyan kilisesi vardı.”⁷¹ Müellifin Şam’ın cazibesine kapıldığı daha önce belirtilmişti. Ancak her dinden insanın özgürce ibadet etmesi Avrupalı Katolik bir din adamı için son derece dikkat çekici bir husustu.

Sina Dağı’nda Azize Katerina Manastırı’ndayken içerdeki bir şapelden bahseder. Bu kutsal mekâna Hristiyanlar gibi Müslümanların da saygı duyması karşısında şaşkınlığını gizleyemez. “Hiç kimse oraya ayakkabılarını çıkartmadan giremez. Babil kralı [Melik el-Âdil] bile çıplak ayakla burayı ziyaret etti”. Thietmar kendisinin de çıplak ayakla şapele girdiğini ve yere secde ettiğini ekler.⁷² Benzer şaşkınlığı Saidnaya Manastırı’ndaki Hz. Meryem ikonuna Müslümanların saygı duyması karşısında yaşar.

Thietmar barış zamanında Müslüman ve Hristiyanların Sina Dağı’nın otlaklarında vakit geçirdiğini şu şekilde aktarır:

Ateşkes zamanlarında Hristiyanlar – Templiar ve Hospitalier Tarikatları – her yıl şubat ayında bu dağda veya dağlarda at ve katırlarıyla bir araya gelmeye alışkındılar. Çadırlarını çayırlara kurarlar ve atları doğada beslenirken onlar da

⁶⁷ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 22, Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 107.

⁶⁸ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 12; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 100.

⁶⁹ Bknz. 24 nolu dipnot.

⁷⁰ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 14, Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 102.

⁷¹ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 14; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 102.

⁷² Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 46-48; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 125-127.

eğlence ve zevkle vakit geçirirler. Onlar arasında bu eğlenceye *haraz* denir. Müslüman bedeviler de ateşkes zamanı oraya giderek savaş için tatbikat yapmayı alışkanlık haline getirmiştir. Bedeviler harika ve ustaca ata binebilirler. Bedeviler bir mızrağın üzerine yaklaşık yumruk büyüklüğünde bir halka takarlar ve at üstünde dörtmala ilerleyerek mızraklarını halkadan geçirmeye çalışırlar. Birisi başaramazsa ve mızrağını halkadan geçiremezse etraftakiler onunla alay eder ve Bedevilerin askeri liderinden bir yumruk yerdı.⁷³

Müellifin seyahatnamesinde Yakın Doğu'da mukim Hristiyan ve Yahudilerin İslam hâkimiyeti altındaki durumu hakkında başka bilgi mevcut değildir. Ancak farklı kaynaklardan zımmî statüsünde gayrimüslimlerin huzur ve güven içinde yaşadıkları ve ibadetlerini özgürce yaptıkları bilinmektedir.

SONUÇ

Alman hacı seyyah Thietmar, Eyyûbiler ile Haçlılar arasında siyasi istikrarın olmadığı bir dönemde Kutsal Toprakları ziyaret etti. Seyahatnamesinde sık sık Müslüman yönetiminden ve coğrafi şartlardan dolayı hayatının tehlikeye girdiğini belirtir. Seyahat güzergâhı üzerindeki dağlık alanlar ve çöl onun yolculuğunu kuşkusuz zorlaştırmıştır. Ancak müellifin eserinin belirli yerlerinde yaşamının tehdit edildiğini vurgulaması seyahat edebiyatında sıklıkla görülen bir söylem olduğunu unutmamak gerekir. Okuyucu, seyyahın egzotik ve heyecanlı hikayesinden ne kadar etkilenirse eser o derece bir üne kavuşur. Haçlı Seferi sürecinde yazılan ve zaman zaman hayali hikayelerle okuyucunun ilgisini çekmeyi başaran eserin 13. yüzyıldan 15. yüzyıla on dokuz farklı elyazması nüshası günümüze ulaşmıştır. Matbaa öncesi bir dönem için bu sayı oldukça fazladır. Dolayısıyla Thietmar'ın bilinçli bir yazar olarak okuyucusuna hitap ettiğini söylemek mümkündür.

Thietmar'ın seyahatnamesinin dikkat çeken bir özelliği papaya ve Avrupalı liderlere rapor verir gibi yazmasıdır. Kutsal Toprakların topografik bilgisi, kalelerin durumu, Hristiyan azınlıkların mevkileri, bölgede yaşanabilecek mevsimsel sıkıntılar, temiz su kaynaklarının yeri gibi ayrıntılara eserinde yer vermesi askeri istihbarat topladığı anlamına gelir. Diğer taraftan Yakın Doğu'daki Hristiyan mabetlerinin perişan durumu ve pek çok ibadethanenin Müslümanların eline geçtiği bilgisiyle bölgede yeniden Hristiyan hakimiyetinin zorunluluğunu okuyucuya hissettirmiştir. Seyahatnamesinin hemen hemen her sayfasında kutsal metinlerden kıssalar alıntılanmıştır. Bu hikayeler coğrafyayla özdeşleştirilmiştir. Müellifin amacı Katoliklere yabancı olmayan bu coğrafyanın Hristiyanlığın düşmanı Müslümanların elinden alınması gerekliliğini hissettirmektir. Nitekim Thietmar'ın seyahatnamesi Haçlı Seferi propagandası yapmaktadır.

Thietmar, İslam'a ve Müslümanlara yaklaşımı kendinden önce Yakın Doğu'ya seyahat eden müelliflerin eserlerindeki algıya ve hacıların sözlü anlatılarına benzer. Hz. Muhammed'in sahte peygamber olduğu, cennet tasvirleri ve çok eşlilik üzerinden İslam'ın dünyevi bir din olduğu iddiasıyla Avrupa'daki olumsuz İslam algısına katkı yapmıştır. Müellif, Müslümanların inanç ve ibadetlerinin insan bedenine hitap ettiği, manevi yönü güçlendirmede iddiasıyla İslam'ı yalanlamıştır. İslam hakimiyeti altında Hristiyanların ve Yahudilerin dinlerini özgürce yaşaması ise Müslümanlara dair olumlu yorumlarıdır.

⁷³ Todt, *Die Pilgerreise des Magisters Thietmar*, 24; Pringle, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land*, 109.

BİBLİYOGRAFYA

Akbari, Suzanne Conklin, *Idols in the East: European Representations of Islam and the Orient, 1100-1450*, (London: Ithaca, 2009).

Amin, Abbas, *Ägyptomanie und Orientalismus: Ägypten in der deutschen Reiseliteratur (1175-1663), mit einem kommentierten Verzeichnis der Reiseberichte (383-1845)*, (Berlin, Boston: De Gruyter 2013).

Blanks, David R., “Western Views of Islam in the Premodern Period: A Brief History of Past Approaches”, *Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe Perception of Other*, ed. David. R. Blanks, Michael Frassetto, (New York: St. Martin’s Press, 1999), 11-54.

Booth, Philip, *Thietmar: Person, Place and Text in Thirteenth-Century Holy Land Pilgrimage*, Lancaster University 2017 (Basılmamış Doktora Tezi).

Çap, Sabri, “13. Asır Misyoner ve Oryantalistlerinden William of Tripoli’nin Hz. Peygamber ve Kur’an Hakkındaki Görüşlerinin Tahlil ve Tenkidi”, *Mizânü’l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, 12 (2011), 111-145.

Daniel, Norman, *Islam and the West: The Making of an Image*, (Oxford: Oneworld Publications, 1993).

Demirkent, Işın, “Hıttîn Zaferi ve Kudüs’ün Müslümanlarda Fethinin Batı’daki Akisleri”, *Belleten*, LII/205 (1988), 1547-1555.

Gölgesiz Karaca, Sevtap, “Haçlı Kaynaklarında Türk İmajı (Gesta, Raimundus, Fulcherius Örneği ve Değerlendirme)”, *Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, VII/2 (2020), 468-484.

Grabois, Aryeh, “Islam and Muslims as Seen by Christian Pilgrims in Palestine in the Thirteenth Century”, *Asian and African Studies* 20 (1986), 309-327.

Hoepfner, Jo Ann-Moran Cruz, “Popular Attitudes Towards Islam in Medieval Europe”, *Western Views of Islam in Medieval and Early Modern Europe Perception of Other*, ed. David R. Blanks, Michael Frassetto, (New York: St. Martin’s Press, 1999), 55-82.

İnan Aliyazıcıoğlu, Zeynep, “Burchard von Strazburg’un Mısır Sefareti (1175/1176) ve İslam Dünyasında Dair İzlenimleri”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 40/70 (2021), 148-169.

Keating, Sandra Toenies “Abd al-Masīh al-Kindī, Apology”, *The Bloomsbury Reader in Christian-Muslim Relations 600-1500*, ed. David Thomas, (London: Bloomsbury Academic, 2022).

Kedar, Benjamin Z., “Ungarische Muslime in Jerusalem im Jahre 1217”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 40, 2/3 (1986), 325-327.

Kedar, Benjamin Z. “The Tractatus de locis et statu sancte terre ierosolimitane”, *The Crusades and Their Sources: Essays Presented to Bernard Hamilton*, ed. John Frange, William G. Zajac, (London, New York: Routledge, 1998), 111-134.

Kluebing, Edeltraud, “Quis fuerit Machometus? Mohammed im lateinischen Mittelalter (11.-13. Jahrhundert)”, *Archiv für Kulturgeschichte*, 90 (2008), 283-306.

Koppitz, Ulf, “Magistri Thietmari Peregrinatio: Pilgerreise nach Palästina und auf den Sinai den Jahren 1217/1218”, *Concilium medii aevi*, 14 (2011), 121-221.

Korkut, Şenol, “Batı Düşüncesine İslâm ve Hz. Muhammed (s.a.s.) İmajı (Genel Bir Okuma)”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 34/1 (2008), 5-54.

Krause, K. E. H., “Zu Magister Thetmarus (Thietmarus)”, *Forschungen zur deutschen Geschichte*, 15 (1875), 153-156.

Kuşçu, Ayşe Dudu, “El-Melik El-Kâmil ve V. Haçlı Seferi”, *Yeni Türkiye: Orta Doğu Özel Sayısı*, II, XXII/83 (2016), 157-169.

Laurent, M. “Nachträgliches über Burchard von Strassburg”, *Serapeum*, 20 (1859), 174-176.

Pringle, Denys, *Pilgrimage to Jerusalem and the Holy Land 1197-1291*, (Burlington: Farnham, 2012)i

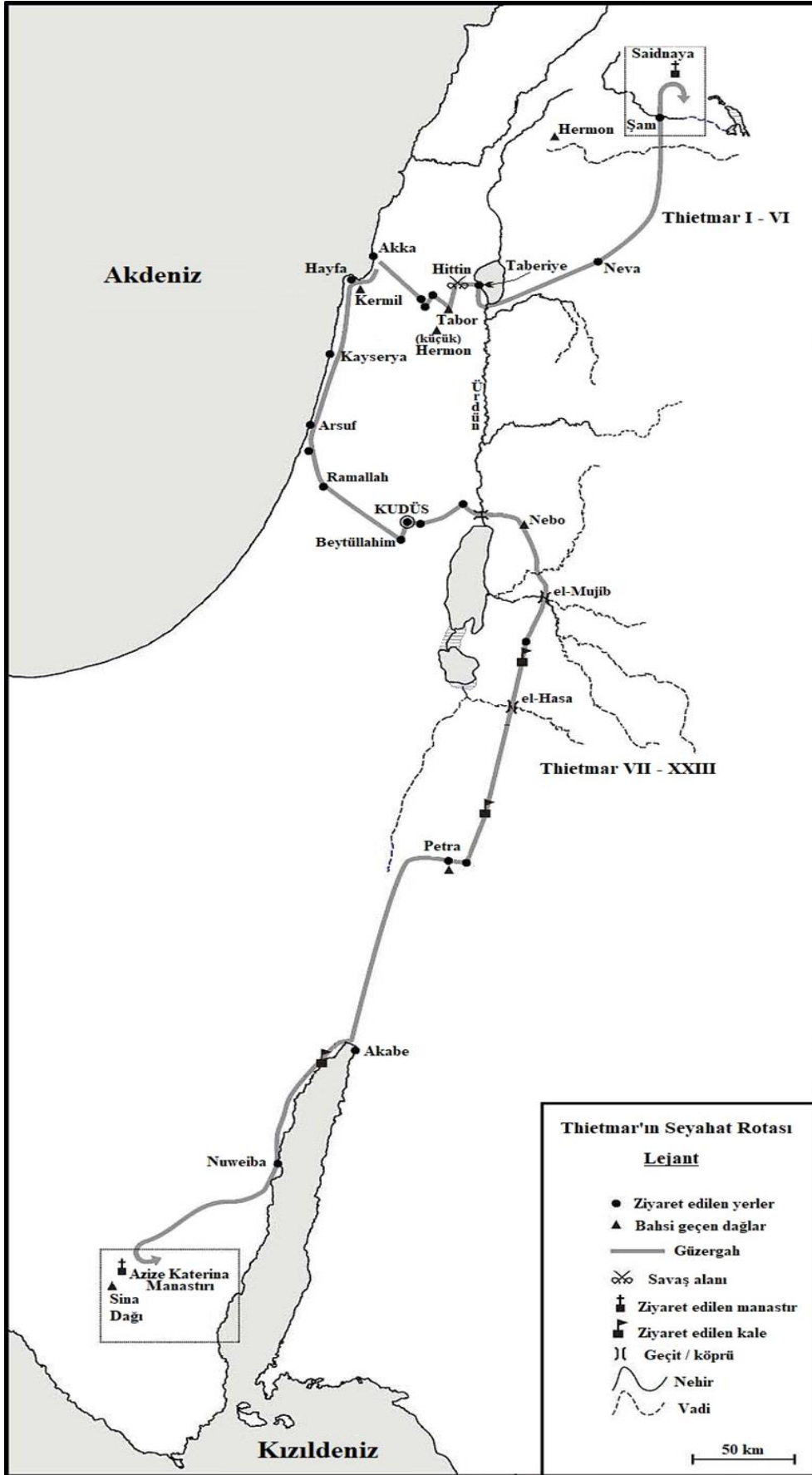
Röhricht, Reinhart, *Bibliotheca Geographica Palaestinae: chronologisches Verzeichniss der auf die Geographie des Heiligen Landes bezüglichen Literatur von 333 bis 1878*, (Berlin: H. Reuther 1890).

Şeşen, Ramazan, “Hittin Savaşı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 18, (İstanbul: TDV Yay. 1998), 165-166.

Todt, Hans Heinrich, “Die Pilgerreise des Magisters Thietmar”, *Concilium medii aevi*, 22 (2019), 1-62.

Tolan, John, *Saracens: Islam in the Medieval European Imagination*, (New York: Columbia University Press, 2002).

Yavuz, Yusuf Şevki, “Kindî, Abdülmesih b. İshak”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22, (Ankara: TDV Yay., 2002).

Kaynak: Koppitz, *Magistri Thietmari Peregrinati*, 176.